

Constituziun

dalla vischnaunca da Falera

Constituziun dalla vischnaunca da Falera

I. Disposiziuns generalas¹

Art. 1 La vischnaunca

La vischnaunca da Falera ei ina corporaziun territoriala dil dretg public. Ella cumpeggia las personas domiciliadas en siu territori.

Art. 2 Autonomia

El rom dalla legislaziun federala e cantunala ha la vischnaunca il dretg d'administraziun autonoma.

Ella exercitescha enteifer ils tiarms da sias competenzas legalas tut ils dretgs suverans sur dallas personas, dils animals e sur dallas caussas che sesanflan en siu territori.

Art. 3 Principi territorial e lungatg ufficial

La vischnaunca da Falera sesanfla el territori romontsch. Il lungatg ufficial dalla vischnaunca ei il romontsch.

Art. 4 Dretg da votar e dretg d'eleger

Habels da votar ein burgheis svizzers dad omisduas schlatteinas che han cumpleniu il 18avel anniversari e ch'eiin buca sut curatella cumplexsiva ni che vegnan buca representai d'in mandatari pervia d'ina inhabilitad da giudicar.

Il dretg da votar en fatgs communalis han ils burgheis svizzers ch'eiin habels da votar e ch'eiin domiciliari en vischnaunca.

Ella suprastanza communal san vegnir eligidas personas cun dretg da votar ch'eiin domiciliadas en vischnaunca il pli tard il di dallas elecziuns e durant l'entira perioda d'uffeci.

Art. 5 Perioda d'uffeci

La perioda d'uffeci dallas autoritads communalas cuoza mintgamai quater onns.

Tgi che ha fatg part d'ina autoritad communal durant treis periodas d'uffeci ina suenter l'autra, sa buca vegnir reelegius pli per la proxima perioda d'uffeci. Periodas d'uffeci entschattas valan sco entiras.

Per il temps d'uffeci d'in commember dalla suprastanza communal vegnan las eventualas periodas d'uffeci sco commember dalla cumissiun da gestiun u d'ina altra autoritad communal buca quintadas. Medemamein vegn il temps, durant il qual il president da vischnaunca ei staus commember dalla suprastanza communal buca quintaus.

Sch'in post daventa vacant durant ina perioda d'uffeci, vegn fatga in'elecziun substitutiva per il rest dalla perioda d'uffeci, nun che la proxima elecziun ordinaria hagi liug el decuors dils proxims nov

¹ Indicaziuns da personas e da funcziuns en questa constituziun serefereschon ad omisduas schlatteinas, nun ch'ei seresulti autruisa el senn dalla constituziun.

meins. Per l'elecziun substitutiva valan las medemas disposiziuns sco per las elecziuns ordinarias.

Art. 6 Termin dallas elecziuns ed entrada en uffeci

Las elecziuns dallas autoritads communalas han liug mintgamai tochen la fin da matg.

Demissiuns ein d'inoltrar alla suprastanza communal tochen il pli tard la fin da fevrer.

L'entrada en uffeci ha liug igl 1. da fenadur. Il titular d'uffeci partent ei obligaus da surdar siu uffeci en uorden.

Art. 7 Participaziun a sesidas, cumpetenzza da decider

Cun resalva da motivs perstgisabels ein las commembras ed ils commembers dallas autoritads obligai da participar allas sesidas.

In'autorità ei cumpetenta da decider, sche silmeins la mesadad da sias commembras e da ses commembers ei presenta ed ha il dretg da votar.

Art. 8 Obligaziun da votar

Mintga commembra e mintga commember dallas autoritads ei obligaus da votar da votaziuns e d'elecziuns. Resalvadas restan las disposiziuns davart l'abstenziun dalla vusch.

Art. 9 Decisiuns, autoritads communalas

Per tut las decisiuns dallas autoritads vala la maiorità dallas commembras e dils commembers presents. En cass da parità da vuschs decida il president, en cass d'elecziuns la sort.

Art. 10 Dretg d'iniziativa

30 personas cun dretg da votar en fatgs communalas san pretender cun suttascripziuns ch'ei vegni votau sur da lur proposta. Excepidas da quei dretg ein decisiuns che autoritads communalas han priu sin fundament da lur cumpetenzza ni relaziuns giuridicas regladas denter la vischnaunca e tiarzs.

L'iniziativa sa vegnir inoltrada en fuorma d'ina proposta generala ni d'in sboz formulau. Ella sto vegnir inoltrada cun las suttascripziuns alla suprastanza communal.

Art. 11 Procedura d'iniziativa

In'iniziativa valeivla sto vegnir tractada sin il pli tard enteifer sis meis sunter ch'ella ei vegnida inoltrada.

La suprastanza communal sa era presentar cunterproposas alla radunanza communal. En in tal cass vegn decidiu igl emprem denter la cunterproposta e l'iniziativa. Silsunter sto la radunanza communal decider definitivamein d'approbar ni da refusar la proposta preferida ell'emprema votaziun.

Art. 12 Retratga dall'iniziativa

Las treis personas che han signau sco empremas l'iniziativa ein autorisadas da retrer quella da tut temps tochen alla votaziun, aschinavon che l'iniziativa cuntegn buc autras clausulas da retratga.

Art. 13 Iniziativa illegala

Iniziativas cun in cuntegn illegal ein scumandadas e vegnan buca suttamessas alla radunonza communal.

Art. 14 Informaziuns/moziun

Alla radunonza communal sa mintga votant pretender sclariment dalla suprastanza communal davart la situaziun ni la deliberaziun d'ina fatschenta communal. Il sclariment sa vegnir refiers, sche impurtants interess dalla vischnaunca ni da tiarzs giustificheschon quei.

Las votantas ed ils votants han il dretg da proponer dalla radunonza communal ina moziun che pertucca in object ordeifer la gliesta da tractandas e ch'ei en lur cumpetenz. Dalla proxima radunonza communal dat la suprastanza per regla rapport e fa ina proposta en connex cun la moziun. Sche la moziun vegn considerata per relevonta, sto la suprastanza communal suttametter per la decisiun in sboz elavurau alla radunonza communal ni eventualmein era alla cuminonza dallas votantas e dils votants all'urna, e quei enteifer in onn. Dil rest valan, cun excepziun d'art. 12, las disposiziuns davart l'iniziativa (art. 10 ss.) conform al senn.

Art. 15 Protocol

Las tractativas dalla radunonza communal, dalla suprastanza communal e dallas ulteriuras autoritads ni cumissiuns communalas ein da nudar en protocols separai.

Quels han d'informar silmeins dallas decisiuns, dils resultats dallas elecziuns e d'eventualas protestas.

Il protocol dalla radunonza communal sto vegnir exponius sin il pli tard in meins suenter la radunonza. Protestas ston vegnir inoltradas en scret alla suprastanza communal durant il temps d'exposiziun da 30 dis.

Art. 16 Prender envesta dils protocols

Ils protocols dalla radunonza communal stattan a disposiziun per envesta sin canzlia communal a mintgin.

L'envesta dils protocols dalla suprastanza e dallas ulteriuras autoritads communalas vegn mo lubida, sche interess giustificai san vegnir fatgs valer.

Il dretg d'envesta tenor al. 2 sa vegnir ademplier cun consignar in extract dil protocol.

II. Organisaziun communal

Art. 17 Organs communal

Organs communal ordinari:

- a) la radunonza communal
- b) la suprastanza communal
- c) la cumissiun da gestiun

a) La radunonza communal

Art. 18 La radunonza communal

La radunonza communal ei igl organ suprem dalla vischnaunca. En quella fan las habitontas ed ils habitonts cun dretg da votar diever da lur dretgs en fatgs communal.

Las radunonzas communalas ein publicas. Per garantir ina radunonza communal tenor igl uorden vegnan las persunas cun dretg da votar e persunas senza dretg da votar separadas. Las persunas senza dretg da votar vegnan plazzadas en in sector dapersei. Las persunas senza dretg da votar astgan buc influenzar la radunonza communal, cunzun han ellas negin dretg da prender il plaid ed ellas astgan buca far propostas.

Art. 19 Cumpetenzas

La radunonza communal ha las suandontas cumpetenzas:

1. eleger
 - a) il president communal;
 - b) ils ulteriurs commembers dalla suprastanza;
 - c) ils commembers dalla cumissiun da gestiun;
 - d) ils commembers dil cussegl da scola dil consorzi da scola primar;
 - e) ils commembers dalla cumissiun da baghegiar;
 - f) ulteriuras elecziuns, aschilunsch che quellas ein buca resalvadas expressivamein ad in'otra autoritad.
2. relaschar e midar la constituziun communal e las leschas communalas;
3. approbar il preventiv ed il quen annual sco era fixar il pei da taglia;
4. concluder la formaziun d'ina corporaziun da vischnauncas ni l'adhesiun resp. l'extrada;
5. concluder la fusiun cun autras vischnauncas;
6. concluder novas e singularas expensas sur CHF 40'000 e novas expensas annualas regularas sur CHF 15'000;
7. la lubientscha da credits supplementars e posteriurs che fan buca part dalla cumpetenza da decider dalla suprastanza communal;
8. concluder fatschentas da cumpra, da vendita, da brat e d'impegn da terren cun ina valeta da contract sur CHF 40'000 e conceder dretgs independents e permanents;
9. acceptar segirtads e participaziuns e conceder emprests sur CHF 40'000;
10. exequir ulteriuras cumpetenzas tenor la legislaziun speciala cantunala.

Art. 20 Convocaziun/tractandas

La radunonza communal vegn convocada dalla suprastanza communal cun ina publicaziun egl fegl official.

La radunonza communal astga decider mo fatschentas indicadas ella gliesta da tractandas. Quella sto vegnir publicada silmeins diesch dis avon la radunonza communal.

Art. 21 Presidi

La radunonza communal vegn menada dil president communal. En cass che quel ei impedi, meina il vicepresidente ni in auter commember dalla suprastanza communal la radunonza.

Art. 22 Predeliberaziun

La radunonza communal astga decider mo fatschentas predeliberadas dalla suprastanza ed indicadas ella gliesta da tractandas.

Art. 23 Modalitads da votaziun

Las votaziuns vegnan fatgas cun maunpli. Ellas ston vegnir fatgas en scrutini, sche 1/5 dils votants pretenda quei.

Tier votaziuns cun plimaun ei in project approbaus, sch'il diember da vuschs affirmativas ei pli gronds che quel da vuschs negativs. Sch'ei dat ina paritad da vuschs, ei il project refusaus.

Tier votaziuns en scret ei in project approbaus, sch'il diember da vuschs affirmativas ei pli gronds che quel da vuschs negativs. Cedels da votar vits ni nunvaleivels vegnan buca dumbrai. Sch'ei dat ina paritad da vuschs, ei il project refusaus.

Igl ei pusseivel da far votaziuns consultativas.

Art. 24 Modalitads d'elecziun

Las elecziuns vegnan fatgas en scrutini. Sche negin fa opposiziun, san ellas vegnir fatgas – cun excepziun dallas elecziuns dalla suprastanza communal – cun maunpli. Eligida ei quella persuna che contonscha igl absolut pli dallas vuschs.

Per las elecziuns vala per igl emprend ed il secund scrutini igl absolut pli dallas vuschs. El tierz scrutini decida il relativ pli. En cass da paritad dallas vuschs decida la sort che vegn tratga d'in dumbrevuschs.

Art. 25 Elecziun en differents uffecis

Vegn ina persuna eligida en differents uffecis buca cumpatibels in cun l'auter, sto ella sedecider immediat per in ni l'auter uffeci.

Art. 26 Reponderaziun

In conclus dalla radunonza communal sa vegnir presentaus da tut temps a quella per reponderaziun. Resalvai ein ils dretgs da tiarzs.

Ei in conclus aunc buc en vigur in onn sa quel vegnir reponderaus mo, sch'ina maiortad da duas tiarzas dils votants decida quei.

b) La suprastanza communal

Art. 27 Cumposiziun

La suprastanza communal ei l'autoritat administrativa e poliziala dalla vischnaunca.

Ella secumpona dil president communal e quater ulteriurs commembers.

La suprastanza communal nominescha ord siu miez il vicepresidente sco era ils schefs da departament e lur substituents.

Art. 28 Sedutas

La suprastanza communal vegn convocada dil president communal ni dil vicepresidente aschi savens sco quei che las fatschentas pretendan.

Sin giavisch da dus commembers dalla suprastanza ei il president communal obligaus da convocar ina radunonza extraordinaria.

Art. 29 Cumpetenzas

La suprastanza communal ha tut las cumpetenzas ch'ei buca surdadas ad in auter organ entras la lescha federala ni la lescha cantunala, entras la constituziun communal ni la lescha communal. Sias cumpetenzas principalas ein:

1. applicar il dretg federal e cantunal e las leschas communalas ed exequir las disposiziuns ed ils conclus dalla radunonza communal;
2. s'adattar al dretg surodinau en atgna cumpetenzza, sch'ei dat negin spazi d'agir legislativ;
3. surveglar l'entira administraziun communal;
4. administrar la facultad communal e tut las partiziuns administrativas;
5. elavurar il quen annual ed il preventiv;
6. preparar tut ils projects per mauns dalla radunonza communal;
7. concluder novas e singularas expensas tochen CHF 40'000 e novas expensas annualas regularas tochen CHF 15'000;
8. lubientscha da credits supplementars e posteriurs che surpassan buca 20 % dil credit d'impegn ni da preventiv; en mintga cass expensas supplementaras da meins che CHF 40'000;
9. concluder fatschentas da cumpra, da vendita, da brat e d'impegn da terren cun ina valeta da contract tochen CHF 40'000 e conceder dretgs reals limitai (cun resalva dils dretgs independents e permanents);
10. acceptar segirtads e participaziuns e conceder emprests tochen CHF 40'000;
11. cessiun da concessiuns ed auters dretgs da diever special, aschilunsch che la radunonza communal ei tenor dretg cantunal buca responsabla.

Art. 30 Representar la vischnaunca anovians

La suprastanza representa la vischnaunca enviers tiarzs ed avon dertgira.

Il president communal ni siu substitut ed il canzlist communal ni siu substitut suttascrivan per la vischnaunca en moda giuridicamein valeivla.

Art. 31 Gestion

Ils commembers dalla suprastonza survigileschan las fatschentas che pertuccan lur departament. Els exequeschan las funcziuns officialas e dattan rapport alla suprastonza communal.

La cumpetenza da concluder ha exclusivamein la suprastonza communal. Decisiuns en connex cun fatschentas d'impurtonza secundara sa la suprastonza surlaschar al schef da departament.

Art. 32 President communal

Il president communal meina la radunonza communal e presidescha las sedutas dalla suprastonza.

Il president communal prepara la gliesta da tractandas dalla suprastonza communal. El procura cun agid dils ulteriurs commembers dalla suprastonza ch'els concludi vegnien exequi.

En cass urgents sa el prender preventivamein las mesiras provisorias necessarias.

c) La cumissiun da gestiun

Art. 33 Cumposiziun

La cumissiun da gestiun secumpona da treis commembers. Ella seconstituescha sezza.

Art. 34 Incumbensas

La cumissiun da gestiun controllescha sin il pli tard suenter la presentaziun dil quen annual la contabilitad e la gestiun dalla vischnaunza. Ella ha da rapportar en scret alla radunonza communal e da far proposta.

En accord cun la cumissiun da gestiun sa la suprastonza communal incumbensar revisurs professionals cun la controlla dils quens e dallas fatschentas.

Davart observaziuns d'impurtonza secundara sa la cumissiun da gestiun ni igl organ da revisiun far in rapport special per mauns dalla suprastonza communal.

III. Secturs administrativs

1. Administraziun communal

Art. 35 Partiziuns administrativas

L'administraziun dalla vischnaunza ei partida en pliras partiziuns.

Mintga commember dalla suprastonza communal meina ina partiziun. Ils schefs da departament substitueschan in l'auter tenor conclud dalla suprastonza communal.

Il president ed ils schefs da departament ein obligai da surdar lur incumbensas a lur substitut en cass d'absenzas, da malsogna ni d'auters impediments sco era en cass dad in'obligaziun da prender stgisa.

Art. 36 Administraziun communal

L'administraziun communal ei suttamessa al president communal. Ella ademplescha tut las lavurs administrativas inclus la contabilitad ed exequescha las incumbensas surdadas dalla suprastanza communal. En special exequescha l'administraziun communal ils conclus e las disposiziuns dalla suprastanza communal, aschinavon che quei ei buca l'incumbensa dils menaders da partiziun.

Art. 37 Canzlist communal

Il canzlist communal meina l'administraziun communal e survigilescha il persunal administrativ.

2. Fatgs da construcziun

Art. 38 Cumissiun da baghegiar

La suprastanza communal survigilescha ils fatgs da construcziun.

La cumissiun da baghegiar secumpona da tschun commembers.

Ella vegn menada dil schef da departament e seconstituescha plinavon sezza. Las incumbensas e las competenzas dalla cumissiun da baghegiar vegnan circumscrettas ella lescha da baghegiar.

IV. Disposiziuns finalas

Art. 39 Revisiun

La constituziun presenta sa vegnir revedida da tut temps totalmein ni parzialmein. Mintga revisiun entra en vigur cun il conclus.

Art. 40 Entrada en vigur

La constituziun presenta entra en vigur cun l'approbaziun dalla radunonza communal.

Ella sto vegnir suttamessa per approvaziun alla regenza che examinescha sia legitimitad. Quei vala era per midadas ni completaziuns posteriuras dalla constituziun.

Art. 41 Annullaziun da disposiziuns cuntradictorias

Quella constituziun remplazza quella dils 18 da zercladur 2014.

Quella constituziun ei vegnida approvada a caschun dalla radunonza communal dils .

Il president communal:

Il canzlist:

Wendelin Casutt-Cathomen

Adrian Vincenz

Approbada dalla regenza cun il conclus dils , nr. da protocol .

En num dalla regenza

Il president:

Il cancelier: